

Пише > Дејан Тодоровић

Хероик: *Freeshipping* – садејство сценских средстава у служби јединственог наратива

“Хероик: *Freeshipping*” је уметнички рад троје младих архитеката, Стефана Васића, Ане Шулкић и Игора Сјеверца, којим се Република Србија представила на 15. међународној изложби архитектуре у Венецији (15. *Mostra Internazionale di Architettura*), а настао је као одговор на тему 15. бијенала – “Извештавање са фронта” (*Reporting from the Front*) коју је задао уметнички директор и кустос изложбе, Александро Аравена (Alejandro Aravena), и националну тематизацију Стручног савета Министарства културе и информисања за припрему наступа Републике Србије на 15. међународној изложби архитектуре у Венецији 2016. године¹⁾ – “Хероик”.

За нешто више од тридесет година од свог успостављања, Венецијанско бијенале архитектуре претрпело је велике промене, како у форми и размерама сопствене појавности, тако и у намерама које својим одржавањем спроводи на глобалном нивоу. Наиме, ова манифестација се током свог сазревања све више ослобађала стега које су задавали конвенционални начини галеријског излагања архитектуре и константно се угледала на иновације које су се на том пољу јављале у ликовној уметности (посебно у форми *sight specific*

1) У даљем тексту “Стручни савет”.

просторних инсталација), указујући на тај начин на нераскидиве везе ових дисциплина. Бијенале је, такође, показало како тежи одступању од површног схватања архитектуре као пуког обликовања форме, борећи се за то да на прво место постави њену хуманистичку улогу, једнако значајну како за појединца тако и за цело друштво.

Као резултујући исход оваквих промена, националне поставке многих држава учесница у овој глобалној архитектонској дебати одступиле су од традиционалних излагачких пракси, тежећи да пронађу нове начине за што адекватније исказивање сопствених наратива. С обзиром на то да се форма као основно средство архитектонског изражавања у овом случају ставља у други план, иза наратива, јавља се потреба за увођењем савремених алата којима ће се тај наратив послужити медијима за комуникацију са публиком Бијенала. Ови нови алати могу бити преузети из најразличитијих дисциплина и готово увек прате савремене трендове и одговарају на актуелне захтеве публике, те могу бити окарактерисани као средства сценског дизајна.

За потребе овог истраживања, предмет анализе – уметнички рад “Хероик: *Free shipping*” биће разложен на своја основна градивна средства, с циљем да се

прикажу њихова улога, начин употребе и међусобно садејство у симбиози оствареној зарад успостављања комуникације његовог јединственог уметничког наратива са публиком.

ИЗВЕШТАВАЊЕ СА ФРОНТА

Уметнички директор и кустос 15. бијенала, архитекта Александро Аравена поставио је тему “Извештавање са фронта” с циљем усмеравања изложбе на хуманистичку страну архитектуре и њене поуке, водећи се тезом да се “балансирањем интелигенције и интуиције може превазићи садашње стање ствари”²⁾. Гледајући на битку за бољу архитектуру као на колективни напор, он 15. бијенале организује као инклузивно, те поред архитеката позива и цивилно друштво и вође да се укључе као једнако вредни актери. Свака земља позвана је да у свом националном павиљону говори о изазовима са којима се суочава код куће, настојећи да се кроз размену искустава освети идеја о томе да нико не би требало да буде сам у борби за побољшање квалитета места у којима се одвија живот.

Поред идеја о укључивању целокупне заједнице у пројектантски процес, које једнако заступа и спроводи и у сопственој стручној пракси, Аравена ову тематизацију заснива и на актуелном стању у архитектонској професији, проблематизујући позицију самих архитеката и отпор на који наилазе борећи се за живот сопствених идеја, пригушених брзином и комплексношћу саременог света. Он читав распис своје теме метафорички и стилски смешта у домен милитантног, говорећи врло одсечно о борбама у струци као о рату чије се битке воде са крајњим циљем проширивања граница нове и квалитетне урбане архитектуре; о рату који, уместо оружја, користи архитектуру и њена средства као алате помоћу којих се може изродити кључ за нова предлагања и нове идеје. Он жели да се на 15. међуна-

родној изложби архитектуре представе “успешне приче које вреди испричати и примери за углед које је вредно поделити са другима, у којима је архитектура доприносила, доприноси и доприносиће својим победама у биткама и проширењем граница”³⁾.

Крајњи циљ Аравенине теме јесте да се што широј публици прикаже како изгледа побољшати квалитет живота интервенишући на маргинама, у тешким условима, у сусрету са жестоким изазовима, и упорос недостатку средстава радећи само са оним што је доступно, не жалећи се ни на шта што недостаје. Овако замишљена изложба није хроника пасивних посматрача, већ манифест бораца чија дела следе пут њихових идеја, освајајући територије у којима су се јавиле потребе за унапређењем и откривајући стално нова места и нове просторе за спровођење акција.

ХЕРОИК

Стручни савет је као полазиште за своју тематизацију – “Хероик” искористио тематски оквир уметничког директора Бијенала, контекстуализујући га унутар појма “универзалности среће”, о коме говори знаменити француски филозоф Бадју (Alain Badiou). Као основу своје тематизације Стручни савет користи афирмативност и четири темељне димензије жеље усмерене ка универзалности среће (побуну, логику, универзалност и ризик). Исходиште ових појмова проналази се у тумачењу херојства које, пре свега, претпоставља исправан чин и јасну појаву у конкретној ситуацији. Намера је била да се додатно изоштри Аравенин тематски оквир, али не у тону и језику, већ само “у жељи да се кроз наступ Србије прикаже снага архитектуре која одолева монетарним апстракцијама тржишта и покаже да, упркос квазихуманистичким конструкцијама либерализма, архитекти успевају да афирмишу питање човечности, радећи тако у корист Света – као

2) Alejandro Aravena. *Outline of the 15th International Architecture Exhibition*, <http://www.labiennale.org/en/architecture/news/31-08b.html> (преузето 15. 5. 2016).

3) *Ibid.*

Процес градње уметничке инсталације
Хероик: **Free Shipping**, фото: Ана Шулкић

историје човечанства, и Света – као наше планете коју настањујемо”⁴).

Стручни савет своју тезу заснива на претпоставци да је побуна у току и да се појављује свуда и стално, али у различитим интензитетима. Побуни се не приступа са нихилистичке, нити анархистичке тачке, већ супротно – она представља јасну артикулацију става због кога дејствује, представља његову афирмацију. Стручни савет жели да се у националном павиљону прикаже баш та афирмативна новина – новина која је у директној вези са добрим; новина која отвара нова поља и просторе у актуелним законитостима архитектуре; новина која се проналази у равни практичног хуманизма; новина у форми “величанственог призора побуне – величанственог призора револуције у мишљењу у свету архитектуре”⁵).

4) Стручни савет Министарства културе и информисања. *Хероик – тематизација стручног савета*, http://www.dab.rs/images/bijenale2016/Prilog%20V_Tematizacija%20strucnog%20saveta%20def..pdf (преузето 15. 5. 2016).

5) *Ibid.*

Као иницијалну намеру своје тематизације, Стручни савет исказује јасну тежњу да се представљањем Републике Србије на овогодишњем Венецијанском бијеналу открије и артикулише нови приступ у пројектовању и мишљењу, и то на суштински афирмативан начин, а са циљем окупљања архитеката који борбом за реализацију својих заједничких тежњи конструишу могућности за нову, херојску, улогу архитектуре у оквирима практичног хуманизма.

ХЕРОИК: **FREESHIPPING**

Freeshipping представља опросторену метафору присуства “прекобројних” архитеката, њиме се слави њихова енергија и истрајност које имају моћ да остваре промену набоље, он је симбол остављања трага. Просторним решењем аутори скрећу пажњу на промену размере у којој херојство у архитектури наступа, од заједничког сна о метрополису са почетка прошлог века, па све до данашњих уситњених размера чији су хероји слободни стрелци (*freelancer*-и).” Наспрам неколицине дивова, који су архитектуру довели у зону спектакла, тече реалност мноштва незнатних јунака у жељи за истином концепата и њиховом изведбом”⁶).

Конструкција просторне инсталације умногоме се ослања на логику конструкције монтажних скејт паркова. Дрвене распињаче укрупњене гредама пресвучене су ОСБ и шперплочама, градећи суптилну кривину налик на талас. Супротстављена крила структуре, прекинута једино рампама које се пружају од улаза у павиљон, додирују се линијски каналом који подужно дели унутрашњи простор по оси симетрије.

Ова готово архетипска форма, пројектована по узору на траг брода на површини воде замрзнутог у делу времена, материјализована је сјајном, дубоком, засићеном плавом какву бисте, према речима аутора,

6) Игор Сјеверац, Ана Шулкић и Стефан Васић. *Free shipping*, <http://www.dab.rs/images/bijenale2016/FREE%20SHIPPING%20Stefan%20Vasic%20rt1502/Free%20Shipping%202011%20282%29.pdf> (преузето 15. 5. 2016).

желели у сну. Са посебном пажњом изабрана је нијанса завршне обраде. *International Klein Blue* је тамноплава боја коју је створио француски уметници Ив Клајн (Yves Klein), а њеном визуелном доживљају доприноси блиска сродност са ултрамарин плавим пигментом. Жеља за гуменкастим карактером и ефектом углачаности реализована је одабиром полиуретанског самолива у наведеној боји. Тежња аутора била је да из ове плаве сваки посетилац може прочитати сопствено сањарење, сопствену песму и сопствену одлуку. Плаветнило разбија једино уједначени ритам белих прикључака за струју распоређених дуж оба крила просторне структуре.

ПРОЈЕКАТ ЗВУКА

Као медиј који ће позиционирати посетиоце у простор изложбе изабран је звук, аутора Владимира Дабића, аудиовизуелног уметника, а базиран је на специфичном ритму којим се одвија рад у архитектонским рачунарским програмима, на звуку пројектовања.

Овај ритам настаје као последица куцања на тастатури и кликтања мишем, где свака унета команда или скраћеница постаје појединачна ритмичка фигура, а “како је потврда сваке команде тастер ‘space’, највећа типка на тастатури одсечно активирана левим палцем звечи дајући тако ритам који засебне фигуре увезује у ритмичке реченице”⁷⁾. На овим елементима базира се звучна слика чија је основа пасивна атмосфера унутрашњег простора павиљона, а преко које се врши оркестрација ефеката. Према речима аутора, ови ефекти су најпре изоловани и квалитативно обрађени софтверским симулаторима простора, додељивањем различитих реверберација, након чега су аранжирани у оквиру слојева. То раслојавање звучне слике биће кључно за разумевање планова који заједно са реверберацијом доприносе просторности звучног доживљаја.

Методолошки, звук је конструисан у три фазе: симулирање низа звучних ефеката који су у служби описивања рада појединца; удруживање у мање гру-

7) *Ibid.*

Простор уметничке инсталације

Хероик: Free Shipping, фото: Ана Шулкић

пе које се постиже увођењем благе ритмике у оквиру лејера (аудио канала); јака ритмизација којом се постиже усклађеност актера.

“Како би се дискусија о карактеру звука револуције спровела до краја, па чак и пројектовано хиперболисала”, Дабић целокупну звучну слику доводи у стање таласа постигнутог динамиком. У периоди од 8 секунди звук из крешенда прелази у декрешендо, при чему не оставља апсолутну тишину, већ “пиано пасивне атмосфере сведен на филмски шум”. Поред поменутих основних елемената, у изградњи пејзажа звука учествују и одабрани фоли ефекти, убачени са намером да укажу на постојање животности која је ипак присутна, упркос сопственом одсуству из првог плана.

МОТИВАЦИОНА ПИСМА

Како је срж пројекта оријентисана ка анализи тренутног стања и препознавању друштвених феномена везаних за архитектонску професију, аутори поставци додају још један сегмент у форми мотивационих писама архитеката упућених великим архитектонским бироима. На овај начин, кроз представљање интимног чина у коме појединац тржишту нуди своје вештине,

Фрагмент уметничке инсталације

Хероик: Free Shipping – мотивациона писма, фото: designboom

заглављен негде између сопствених снова и јаве, емоција и рација, наде и реалности (веома сличног идеји о пловљењу плаветнилом материјализованим унутар павиљона), приказује се и конкретан пример проблематизованог система о коме рад говори. Писмо симболизује први корак ка прихватању несигурне позиције у професији, препуне обука, тренинга и стажирања које ће, само можда, једног дана бити крунисане сталном позицијом.

Идеја аутора била је да прикупе што већи број оваквих писама, печатајући их генеричким одговорима и указујући тако на однос система према појединцу. Количином и појавношћу ових писама додиче се идеја о статистици, али не кроз бројке, већ кроз конкретан и опипљив објекат који може бити окарактерисан и као уметнички предмет.

Као додаток метафори брода, са посебном пажњом је дизајниран и каталог изложбе, и то у формату путне исправе плаве боје, на чијих су првих неколико страна одштампане рецензије и подаци о поставци, док су остатак слободне стране бележнице – сувенира за посетиоце павиљона.

НЕРЕАЛИЗОВАНИ ФИЛМ

Сценарио нереализованог филма под радним називом *Пераја*, односно *7 Фрајменаша (Хероик)*, сценаристе и режисера Филипа Мартиновића, посебно је био приређен у сврху допуњавања наратива ове изложбе. Наиме, било је планирано да овај кратки, седмominутни, играни филм буде приказиван на лаптопу – основном средству за рад једног архитекте, као интегрални део поставке на самом улазу у павиљон, али због недостатка финансијских средстава никад није ушао у продукцију.

Филм је замишљен као серија од седам кратких испреплетаних прича чији су сви актери, окупљени око једног догађаја – спектакуларне и гламурозне инаугурације једне бесмислене, предимензионисане, плаве чесме. Почетни кадар приказује субјективни поглед кроз ронилачку маску једног архитекте, који улази у ентеријер савременог архитектонског објекта, у комплетној ронилачкој опреми (ронилачко одело, боца са кисеоником, пераја итд.), као да унутра очекује некакву поплаву. Око њега ужурбано теку последње припреме за свечаност, гланца се под, поставља се торта, припремају се видео бимови. Доласком градског функционера, са велике чесме се скида вео и изненада настаје серија комично пренаглашених, индивидуалних незгода, праћених интензивним шикљањем воде из тек откривене чесме која убрзо потапа салу. Настаје потоп за који је једино архитекта у својој ронилачкој опреми од почетка био спреман. Сви актери овог догађаја етикетирани су као архитекти: од чистача, преко телохранитеља, домара и градског функционера, па чак и до дечака који је означен као “будући архитекта”.

Основна намера филма била је да сугестивно, на комичан, а помало и саркастичан начин, прикаже стање у архитектонској струци, где због немогућности задовољења основних егзистенцијалних потреба школовани архитекти бивају приморани да посао траже изван сопствене струке, удаљавајући на тај начин од професије мноштво својих потенцијално револуционарних идеја.

ЗАКЉУЧАК

Најсавременије архитектонске тенденције ужурбаном се окрећу човеку са крајњом намером да што више допринесу целокупној друштвеној заједници, трудећи се да у праксу уведу и устале нове трендове практичног хуманизма. Венецијанско бијенале, као најзначајнија светска изложба архитектуре, адекватно је место за промоцију оваквих тема, те се Аравенина тематизација у потпуности уклапа у овај контекст, а посебно узевши у обзир велике друштвене промене на глобалном нивоу са којима се тренутно суочавамо. Национална тематизација коју је задао Стручни савет, у овом случају послужила је само као допуна, уобличавајући ауторе стилски и усмеравајући их ка томе да заузму херојску позицију – позицију борбе, не жалећи се ни на који начин на своје тренутно стање.

Троје младих архитеката својим уметничком радом у павиљону Републике Србије покушали су да представе публици Венецијанског бијенала проблеме са којима су и сами суочени, говорећи о њима директно са своје тачке гледишта, али при том не представљајући само себе, већ и све друге младе људе који се неминовно суочавају са истом проблематиком. У покушају да искажу свој став што јасније, користе уметничка средства с намером да универзалношћу свог проблема допру до што шире публике. Просторни аспект инсталације не креирају као конвенционални архитектонски простор, већ као простор метафоре, много ближи метафизичким просторима сна него оним ординарним са којима се свакодневно сусрећемо. На овај начин постиже се много јачи ефекат преношења поруке на публику, која у овако инспиративном и зачудном амбијенту доживљава осећај слободе, изнедрен из могућности да у овај плави простор сна утка и сопствена значења. Још један од алата који оставља могућност слободнијег тумачења свакако је и звучна инсталација сачињена од звукова који настају током рада на рачунару, стилизована тако да звучи као талас. Хрпа одбијених мотивационих писама младих

Скица сценографије филма

Пераја / 7 Фрагмената (Хероик), аутор: Дејан Тодоровић

архитеката, на улазу у павиљон, свакако је један од најсугестивнијих аспеката ове уметничке инсталације. Наиме, једино се овим средством потпуно директно, количином, садржајем и готово пуком статистиком, указује на основну тему и намеру.

Као што је представљено истраживањем, увођењем нових средстава и алата неуобичајених за излагање архитектуре, већ за приказ идеја о архитектури и њеним тенденцијама, отвара се потпуно ново поље могућности интердисциплинарне сарадње. Садејство и размена средстава могу резултовати остваривањем потпуно другачијег доживљаја код публике, са којом више не комуницира готов производ већ чиста уметничка визија. Фрагментацијом рада на елементе материјализоване различитим сценским средствима, од којих је сваки неизоставан део јединствене идеје, јавља се могућност за успостављањем снажног јединственог наратива за комуникацију рада “Хероик: *Freeshipping*” са публиком.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Aravena, Alejandro. *Outline of the 15th International Architecture Exhibition*. <http://www.labiennale.org/en/architecture/news/31-08b.html> (преузето 15. 5. 2016).
- Aravena, Alejandro. “My architectural philosophy? Bring the community into the process”. *TED* video, 15:49. Oktobar 2014. https://www.ted.com/talks/alejandro_aravena_my_architectural_philosophy_bring_the_community_into_the_process?language=en#t-4422.
- Chu, Karl S. “The Teolos of Architecture In the Age of Planetary Computation”. *Prikaz Heroic Freeshipping*, Игор Сјеверац, Ана Шулкић и Стефан Васић, за каталог *Међународна изложбе архитектуре – Венецијанско бијенале 2016. Хероик – free shipping*, мај 2016.
- Heroik – Free shipping. Музеј примењене уметности. <http://www.freeshipping.zone/> (приступљено 26. 5. 2016).
- Ibelings, Hans. “A Vessel for Ideas”. *Приказ Heroic Freeshipping*, Игор Сјеверац, Ана Шулкић и Стефан Васић, за каталог *Међународна изложбе архитектуре – Венецијанско бијенале 2016. Хероик – free shipping*, мај 2016.
- Мако, Владимир. “Serbian pavilion: Heroic Free shipping”. *Приказ Heroic Freeshipping*, Игор Сјеверац, Ана Шулкић и Стефан Васић, за каталог *Међународна изложбе архитектуре – Венецијанско бијенале 2016. Heroik – free shipping*, мај 2016.
- Мартиновић, Филип. “Пераја”. Филмски сценарио, 2016.
- Министарство културе и информисања Републике Србије. *Извештај о резултатима конкурса за настап Републике Србије на 15. међународној изложби архитектуре у Венецији – Бијенале архитектуре 2016*. Београд: 2015. http://www.mpu.rs/srpski/15_bijenale_arhitekture/dokumenta/Izvestaj%20o%20rezultatima%20konkursa%20za%20nastup%20Republike%20Srbije%20na%2015.%20Medjunarodnoj%20izlozbi%20arhitekture%20u%20Veneciji%20Bijenale%20arhitekture%202016.pdf (преузето 15. 5. 2016).
- Министарство културе и информисања Републике Србије, Музеј примењене уметности, у сарадњи са Удружењем архитеката Србије. *Конкурс за пројекат представљања Републике Србије на 15. међународној изложби архитектуре у Венецији 2016. године*. Београд: 2015. <http://www.dab.rs/images/bijenale2016/RASPIS%20KONKURSA%20-%20kopasno.pdf> (преузето 15. 5. 2016).
- Музеј примењене уметности. *Међународна изложба архитектуре – Венецијанско бијенале 2016. Хероик – Free shipping*. Београд: Музеј применене уметности, 2016.
- Радио Телевизија Војводине. “Србија жели златног лава на Бијеналу архитектуре”. *YouTube* видео, 1:22. 28. јануар 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=ixSxH4XRrW0>.
- Радио Телевизија Војводине. “У сусрет 15. Бијеналу архитектуре”. *YouTube* видео, 1:29. 20. април 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=fMzYvzROzaU>.
- Сјеверац, Игор, Ана Шулкић и Стефан Васић. *Freeshipping*. <http://www.dab.rs/images/bijenale2016/FREE%20SHIPPING%20Stefan%20Vasic%20rt15-02/Free%20Shipping%20%20I1%20%282%29.pdf> (преузето 15. 5. 2016).
- Сјеверац, Игор, Ана Шулкић и Стефан Васић. “Heroic Free-shipping”. Рад представљен на 15. међународној изложби архитектуре у Венецији, Венеција, Италија, 28. мај – 27. новембар 2016.
- Стручни савет Министарства културе и информисања за припрему наступа Републике Србије на 15. Међународној изложби архитектуре у Венецији 2016. године. *Хероик – тематизација стручној савети*. Београд: 2015. http://www.dab.rs/images/bijenale2016/Prilog%20V_Tematizacija%20strucnog%20saveta%20def..pdf (преузето 15. 5. 2016).

СПИСАК ИЛУСТРАЦИЈА

- Слика 1. Процес градње уметничке инсталације “Хероик: *Free Shipping*”, фото: Ана Шулкић. <http://www.beforeafter.rs/wp-content/uploads/2016/06/venecijansko-bijenale-free-shipping-14-before-after-1260x840.jpg> (преузето 5. 9. 2016).
- Слика 2. Простор уметничке инсталације “Хероик: *Free Shipping*”, фото: Ана Шулкић. <http://www.beforeafter.rs/wp-content/uploads/2016/06/venecijansko-bijenale-free-shipping-835-before-after-1260x709.jpg> (преузето 5. 9. 2016).
- Слика 3. Фрагмент уметничке инсталације “Хероик: *Free Shipping*” – мотивациона писма, фото (горе): © designboom. <http://www.designboom.com/wp-content/uploads/2016/05/venice-architecture-biennale-2016-serbian-pavilion-heroic-free-shipping-designboom-010.jpg> (преузето 5. 9. 2016). фото (доле): © heroic. <http://www.freeshipping.zone/assets/gallery/001.jpg> <http://www.freeshipping.zone/assets/gallery/002.jpg> (преузето 5. 9. 2016).
- Слика 4. Скица сценографије филма “Пераја / 7 Фрагментата (Хероик)”, аутор: Дејан Тодоровић.